

**Tatatataa, tatatataa,
czyli utwór rozpoznawalny
po czterech nutkach! V Symfonia
Ludwiga van Beethovena**

**Grażyna Dzwonowska
Magdalena Ziótkowska**

Scenariusz lekcji

**Poradnik metodyczny do programu nauczania historii muzyki
dla III etapu edukacyjnego (liceum ogólnokształcącego i technikum)**

opracowany w ramach projektu:

**„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego
i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów
oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”**

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Marcin Pełka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Przedmiot:

historia muzyki

Poziom edukacyjny:

III etap edukacyjny

Temat zajęć:

Tatatataaa, tatatataaa, czyli utwór rozpoznawalny po czterech nutkach! *V Symfonia* Ludwiga van Beethovena

Klasa, czas trwania zajęć:

II, 45 minut

Cele ogólne:

- poznanie najistotniejszych cech *V Symfonii* Ludwiga van Beethovena.

Cele szczegółowe

Uczeń (w nawiasach podano punkty podstawy programowej – PP):

- zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych (PP. II.1);
- nazywa i porządkuje główne nurty, gatunki i style muzyczne, wskazuje formy wypowiedzi artystycznej spoza tradycyjnej klasyfikacji (PP. II.2);
- dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając: elementy muzyki, podstawowe techniki kompozytorskie, cechy stylów muzycznych, strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój, funkcje (PP. II.4);
- rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę (PP. II.5);
- wypowiada się w formie ustnej lub pisemnej o dziełach muzycznych – w oparciu o podstawową terminologię (PP. III.1);
- interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła (PP. III.3);
- formułuje logiczną wypowiedź na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych, uwzględniając zależności między nimi w kontekście: genezy, przeobrażeń, porównań (PP. III.4).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne i cyfrowe;
- kompetencje w zakresie umiejętności uczenia się.

Metody i techniki pracy:

- wykład;
- pogadanka;
- dyskusja dydaktyczna;
- aktywne słuchanie muzyki;
- drzewko decyzyjne;
- praca z tekstem;
- praca z partyturą;
- wykorzystanie metronomu.

Formy pracy:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca z całą klasą.

Pomoce i środki dydaktyczne:

- nagranie audio *V Symfonii* Ludwiga van Beethovena;
- rekwizyty do ćwiczenia: walizka (najlepiej stara, stylizowana) i kosz na śmieci, karty pracy do ćwiczenia w grupach (narzędzie autorskie), metronom lub aplikacja Metronome;
- książka J. Habela *Słowniczek muzyczny* (lub jej internetowy odpowiednik);
- materiały internetowe na ZPE (Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej): Ludwig van Beethoven – kompozytor czasu przełomu, Umiejętność analizy – rondo, forma sonatowa (dostęp: 9.09.2022).

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Część wstępna

Powitanie – zagadka muzyczna. Nauczyciel prezentuje uczniom nagranie „motywu losu” (początek I części *V Symfonii*) w różnych opracowaniach: instrumentalnych, wokalnych, elektronicznych, a nawet w wersji dzwonka w telefonie. Uczniowie nucą charakterystyczne cztery dźwięki, wyklaskują rytm motywu. Używając aplikacji Wirtualne pianino mogą również zagrać pierwsze cztery dźwięki symfonii. Muzyczną zagadkę należy przygotować wcześniej, np. z użyciem programu Ashampoo Music Studio. Nauczyciel podaje temat lekcji.

Część właściwa

Praca w zespołach: każda grupa otrzymuje do wykonania zadania, których rozwiązania są odpowiedziami na pytania dotyczące *V Symfonii* Ludwiga van Beethovena. Zadania dla poszczególnych grup nauczyciel przygotowuje wcześniej w tradycyjny sposób (karty pracy) lub wykorzystując odpowiednie aplikacje, np.: Quizizz, Kahoot!, Socrative, a także aplikację LearningApps (do zrobienia krzyżówki).

Karta pracy dla grupy I

Kiedy i gdzie powstała *V Symfonia* L. van Beethovena? – rozwiąż zagadki.

- Największe miasto w Austrii położone w północno-wschodniej części kraju, nad Dunajem. Jednym z zabytków jest Pałac Schönbrunn. Przez wiele lat miasto to było siedzibą cesarza (odp. Wiedeń).
- Od roku powstania Towarzystwa Filomatów odejmij kwadrat liczby trzy (odp. 1808).

Karta pracy dla grupy II

- Jaką budowę (formę) ma *V Symfonia* Ludwiga van Beethovena? – rozwiąż zagadki (używając metronomu).
- Pierwsza część – allegro z werwą (odp. *Allegro con brio*).
- Druga część – określenie tempa umiarkowanego w ruchu spokojnego kroku (metronom 76–108) *con brio* (odp. *Antante con brio*).

- Trzecia część – to chyba jakiś żart! I to szybki! (odp. *Scherzo. Allegro*).
- Czwarta część – prędko, ruchliwie, wesoło. Określenie tempa szybkiego (metronom 120–168) (Odp. *Allegro*).

Karta pracy dla grupy III

Kto ustalił obsadę i budowę klasycznej symfonii?– rozwiąż krzyżówkę dotyczącą epoki klasycyzmu.

- Filozof i poeta rzymski urodzony w 65 roku p.n.e. Autor *Listu do Pizonów*.
- Polski poeta i prozaik, wybitny reprezentant oświecenia. Osoba duchowna.
- Okres pomiędzy oświeceniem a romantyzmem.
- Siedziba polskiego prezydenta.
- Cesarz, który zlecił budowę łuku triumfalnego.

Rozwiązanie krzyżówki tworzą odpowiednie litery w hasłach: **HORACY** (pierwsza litera – H), **KRASICKI** (trzecia litera – A), **SENTYMENTALIZM** (piąta litera – Y), **BELWEDER** (szósta litera – D), **NAPOLEON** (pierwsza litera – N), czyli „Haydn”.

Karta pracy dla grupy IV

Jak się nazywali klasycy wiedeńscy i ile każdy z nich napisał symfonii?

- Ten, który żył 77 lat, napisał tyle symfonii, ile łąp ma 26 psów.
- Ten, który żył 35 lat, napisał tyle symfonii, ilu było członków drużyny Alibaby +1.
- Ten, który żył 57 lat, napisał „trzy do drugiej” wielkich utworów orkiestrowych.

Część podsumowująca

Przedstawiciele grup prezentują odpowiedzi. Uzyskane w poprzednim ćwiczeniu informacje można wykorzystać do stworzenia notatki do zapisania w zeszyte lub odpowiedniej aplikacji – w formie drzewka decyzyjnego.

Nauczyciel prezentuje uczniom nagranie I cz. *Symfonii*. Prosi, by uczniowie słuchali uważnie pojawiającego się „motywu losu”. Po wysłuchanym fragmencie cz. I (lub całości) nauczyciel podaje okoliczności powstania utworu, zwraca uwagę na elementy budowy formalnej. Uczniowie odpowiadają na pytania: jak sądzisz, jaką rolę pełnią w tej części symfonii owe 4 dźwięki tworzące „motyw losu”, czy słyszymy je tylko na początku tej części. Wnioski po wysłuchaniu utworu; ewolucyjny typ tematu, mistrzowska praca tematyczna/motywiczna.

III cz. *Symfonii* – *Scherzo. Allegro* – uczniowie słuchają fragmentu. Nauczyciel przypomina budowę scherza, a następnie zachęca uczniów do wypowiedzi w dyskusji dydaktycznej: jakich środków użył kompozytor, by muzyka w tej części miała lekki i żartobliwy charakter, ile części można wyróżnić w przebiegu tego scherza, jak zmienia się faktura utworu w trakcie tej części, czy pojawia się tu motyw losu. Wnioski po wysłuchaniu utworu (do wpisania w drzewko).

Analiza pozostałych dwóch części symfonii jest przedmiotem zadania domowego (na ocenę): „Wysłuchaj części II oraz IV *Symfonii*, a następnie uzupełnij drzewko decyzyjne i odpowiedz w kilku zdaniach na pytanie: Czy *V Symfonia* Ludwiga van Beethovena zasługuje na swoją sławę? Odpowiedź uzasadnij”.

Sposoby oceniania

Zadanie domowe (ocenie sumujące), samoocena (ocenie kształtujące).

Ewaluacja

Zabieram ze sobą „piątkę” Ludwiga, czy wyrzucam do kosza? Nauczyciel wcześniej przygotowuje karteczki z informacjami z lekcji. Uczniowie decydują, czy dana informacja ma trafić do walizki (jest ważna i warta zapamiętania), czy do kosza. Ćwiczenie to można przeprowadzić zarówno tradycyjnie (z wykorzystaniem starej walizki i kosza na śmieci), jak również stosując aplikację, która umożliwia „przeciąganie” treści do wirtualnego kosza lub walizki.

Nauczyciel wręcza uczniom arkusz samooceny. Prosi o jego wypełnienie, a następnie wrzucenie do walizki, którą zabierze ze sobą. Zadanie to można również wykonać korzystając np. z aplikacji Quizizz.

Cztery pytania. Cztery elementy na skali. Cztery dźwięki w motywie losu:

- Czy motyw losu jest na tyle charakterystyczny, że rozpoznam go spośród innych?
- Czy posłucham chętnie w zaciszu domowym muzyki Beethovena?
- Czy dostrzegam sztukę kompozytorską Ludwiga van Beethovena?
- Cztery charakterystyczne słowa związane z treścią lekcji to...

Komentarz metodyczny

Choć może się wydawać, że poświęcenie całej lekcji tylko jednemu utworowi to zbyt wiele, to jednak w przypadku tych najświetniejszych i najbardziej lubianych dzieł warto zrobić taki wyjątek. Zależnie od tego, jakie przygotowanie muzyczne mają nasi uczniowie, słuchanie utworu może odbywać z partyturą lub bez niej. Jeśli czas na to pozwala, warto oczywiście włączyć do lekcji pewne wątki biograficzne, wiadomości o okolicznościach powstania utworu i pierwszym wykonaniu.

Dodatkowe materiały do wykorzystania, utrwalenia lub poszerzenia wiedzy przez uczniów zawarte na ZPE (materiał internetowy – [Ludwig van Beethoven – kompozytor czasu przełomu](#); dostęp: 9.09.2022).

Budowanie wewnętrznej motywacji uczniów następuje poprzez ciekawe ujęcie tematu, atrakcyjną formę pracy (praca w grupach, zagadki) oraz możliwość kontynuacji tematu w postaci następujących działań pozalekcyjnych: stworzenie playlisty (w dowolnej aplikacji do słuchania i odtwarzania muzyki) z najlepszymi (zdaniem klasy) utworami Ludwiga van Beethovena, stworzenie rankingu najświetniejszych symfonii na przestrzeni wieków, wzięcie udziału w koncercie muzyki symfonicznej lub beethovenowskiej w najbliższym ośrodku kultury.

Dostosowanie do uczniów ze SPE (specjalnymi potrzebami edukacyjnymi)

Uczniowie niedosłyszący powinni zająć miejsca bliżej głośników lub wysłuchać fragmentów muzyki przez słuchawki, należy tak dobrać uczniów do grup i tak je rozmieścić, żeby uczniowie ze SPE nie musieli bardzo się przemieszczać (kwestia oświetlenia, odległości od nauczyciela i źródła dźwięku, poruszanie się wózkami po klasie).

Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce powinni mieć wydłużony czas pracy i dłuższy czas na sformułowanie wypowiedzi w dyskusji. Należy wziąć pod uwagę, że uczniowie autystyczni i introwertyczni mogą mniej angażować się w pracę grupową. Materiały graficzne (karty pracy) powinny spełniać standardy dostępności dla uczniów słabowidzących.

Nauczanie zdalne

Poprzez wykorzystanie zaproponowanych aplikacji oraz możliwości ZPE można cały scenariusz zaprojektować online, jednakże nie zastąpi to rozmowy, dyskusji, wspólnych chwil z przeżyciem muzyki. Treści można przekazać, ale do wykształcenia wrażliwości muzycznej potrzebny jest kontakt – choćby w postaci dyskusji za pomocą komunikatora.

Grażyna Dzwonowska – absolwentka Akademii Muzycznej w Katowicach (teoria muzyki, muzykoterapia), doktorantka w Instytucie Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół psychologii i neuroestetyki muzyki oraz neurodydaktyki i teorii twórczości w kontekście edukacji muzycznej. Jako wokalistka i nauczycielka śpiewu współorganizuje konferencje i warsztaty poświęcone problematyce kształcenia wokalnego. Wykładowczyni akademicka na kierunkach arteterapia (Uniwersytet Śląski) i muzykoterapia (Akademia Muzyczna w Katowicach). Wieloletnia nauczycielka muzyki, której uczniowie byli wielokrotnie nagradzani na ogólnopolskich konkursach muzycznych, w tym na trzech kolejnych edycjach ogólnopolskiego konkursu Minutowa Piosenka Klasowa. Autorka licznych kompozycji i aranżacji dla kwartetu smyczkowego Altra Volta oraz piosenek pisanych z uczniami i dla uczniów. Stypendystka Ministra Kultury za rok 2004, finalistka projektu „Miejsca pracy w kulturze” (2006), finalistka konkursu Nauczyciel Muzyki 2016 i laureatka nagrody specjalnej portalu Muzykoteka Szkolna, kilkakrotna laureatka gliwickiej nagrody Zwiastuny Talentu (jako nauczycielka/instruktor).

Magdalena Ziółkowska – dyplomowany nauczyciel przedmiotów ogólnomuzycznych w szkolnictwie artystycznym, choreograf, metodyk, konsultant ds. rytmiki na region śląski Centrum Edukacji Artystycznej, współwłaściciel Studia Artystycznego Maciej w Zabrze. Absolwentka Akademii Muzycznej w Katowicach oraz Uniwersytetu Muzycznego im. F. Chopina w Warszawie. Od kilkunastu lat dzieli się wiedzą i doświadczeniem w pracy z dziećmi prowadząc warsztaty szkoleniowe i kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Prowadzi dziecięce zespoły taneczne, instrumentalne i wokalne. Jest laureatką wielu nagród artystycznych z zakresu tańca, gry na instrumentach oraz śpiewu. Komponuje piosenki dla dzieci, pisze książki z zakresu edukacji muzycznej oraz tworzy materiały edukacyjne dla uczniów szkół muzycznych. Jednak przede wszystkim jest nauczycielem i ambasadorem dobrej jakości w polskiej edukacji muzycznej.